

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ПІДПІРНА ВІРА СВЯТОСЛАВІВНА

УДК 336.671:339 (477)

**ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ПРИБУТКУ СУБ'ЄКТІВ
ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ВІДКРИТОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Львівському національному університеті імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Коваленко Віктор Миколайович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, доцент
Кравченко Ольга Олексіївна,
Державний економіко-технологічний університет
транспорту,
професор кафедри фінансів і кредиту;

кандидат економічних наук, доцент
Вудвуд Вікторія Василівна,
Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
доцент кафедри економіки підприємства.

Захист дисертації відбудеться «29» березня 2017 р. о 11 год. 00 хв. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, проспект Свободи, 18, ауд 115.

Із дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий «28» лютого 2017 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

проф. Майовець Є.Й.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. В умовах нестабільної економіки України, загострення кризових явищ у суспільстві виникає гостра потреба в активізації господарської діяльності та пошуку інструментів, які б дали можливість зняти соціальну напругу й забезпечити сталий розвиток реального сектора. Одним з таких інструментів є прибуток, який виступає основним джерелом приросту власних фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання.

Недосконале управління процесами формування та використання прибутку, що має місце в сучасних умовах, призводить до зниження ефективності діяльності суб'єктів господарювання та їх можливості щодо наповнення доходів бюджету. Це зумовлює необхідність пошуку нових, більш ефективних механізмів формування та використання прибутку, які б передбачали максимальне використання виробничого, маркетингового та фіскального потенціалу суб'єктів господарювання, зростання їх конкурентоспроможності на українському і світовому ринках в умовах глобалізації економічних процесів.

Значний внесок у дослідження теоретичних і практичних аспектів формування та використання прибутку суб'єктів господарювання зробили вітчизняні вчені, зокрема: М.Д. Білик, М.Т. Білуха, І.О. Бланк, Л.Д. Буряк, В.В. Вудвуд, І.В. Зятковський, О.Р. Квасовський, В.М. Коваленко, О.О. Кравченко, М.І. Крупка, В.Г. Лінник, В.О. Мец, В.М. Опарін, О.О. Орлов, А.М. Поддєрьогін, С.Ф. Покропивний, Н.М. Ткаченко, В.М. Федосов, Н.М. Цал-Цалко та низка ін.

Вказані проблеми також досліджувались у працях відомих зарубіжних вчених: А. Бабо, Ю. Бріггема, С.Л. Брю, Д.Б. Кларка, В.В. Ковальова, К.Р. Макконнела, К. Маркса, А. Маршалла, В. Петті, Д. Рикардо, Г.В. Савицької, Р.С. Сайфуліна, А. Сміта, Дж. Ван Хорна.

Загалом, широке коло цієї проблематики розглянуто у працях вітчизняних і зарубіжних учених. Ними зроблено значний внесок у розробку теоретико-методологічних основ визначення економічної сутності прибутку та процесів його формування і використання. Разом з тим, фінансова теорія і практика сьогодення свідчать, що процес формування прибутку суб'єктів господарювання, ефективність його формування й використання досліджені недостатньо, без урахування зростання відкритості економіки України та посилення впливу глобалізаційних процесів на стан фінансової системи. Необхідність поглибленого розгляду і вирішення назрілих проблем зумовили вибір теми дисертаційної роботи, її мету і завдання, актуальність та значення для науки і практики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота – складова частина науково-дослідної роботи кафедри фінансів, грошового обігу і кредиту Львівського національного університету імені Івана Франка за напрямом “Формування фінансового потенціалу національної економіки” (реєстраційний № 0116U001677), до якої ввійшли теоретико-методологічні підходи та практичні рекомендації щодо формування та використання прибутку суб'єктів господарювання в умовах відкритої економіки України.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є поглиблення теоретико-методологічних засад і розроблення практичних рекомендацій щодо вдосконалення формування та використання прибутку суб'єктів господарювання в умовах відкритої економіки України.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких завдань:

- поглибити розуміння економічної природи прибутку та його сучасної ролі у фінансовому забезпеченні підприємницької діяльності;
- дослідити методологічні основи формування та використання прибутку вітчизняних суб'єктів господарювання;
- розкрити функції та систематизувати види прибутку;
- виявити сучасні особливості формування фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання;
- провести аналіз стану, динаміки та факторів прибутковості суб'єктів господарювання України за видами економічної діяльності;
- оцінити ефективність формування та використання прибутку суб'єктів господарювання в Україні;
- визначити макроекономічні аспекти удосконалення управління процесами формування та використання прибутку;
- розробити пропозиції щодо удосконалення планування прибутку вітчизняних суб'єктів господарювання.

Об'єктом дослідження є економічні відносини, що визначають умови формування та використання прибутку суб'єктів господарювання України.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та практичні аспекти формування та використання прибутку суб'єктів господарювання в умовах відкритої економіки України.

Методи дослідження. Методологічною основою дисертаційної роботи є основні положення економічної теорії, методи наукового пізнання та фінансового аналізу. Зокрема, в процесі виконання поставлених завдань використовувалися: абстрактно-логічний метод – при з'ясуванні економічної природи прибутку, його теоретичної сутності та особливостей формування і використання; методи порівняльних характеристик, аналізу і синтезу – при дослідженні фінансових результатів суб'єктів господарювання України за видами економічної діяльності та процесу формування прибутку; статистичні методи – для визначення стану та факторів впливу на формування прибутку вітчизняних суб'єктів господарювання.

Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативні акти Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, дані Державної служби статистики України, результати теоретичних та практичних розробок вітчизняних і зарубіжних авторів, особисті розрахунки автора.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у поглибленні теоретичного обґрунтування економічної природи прибутку, виконанні комплексу завдань, пов'язаних з удосконаленням його формування та використання в умовах відкритої економіки України. Конкретні наукові результати дослідження, що характеризують його наукову новизну, полягають у такому:

удосконалено:

– методичний підхід щодо визначення фінансових результатів на основі виділення окремих видів доходів і витрат суб'єктів господарювання, що наростаючим підсумком відображають формування видів прибутку, визначених на основі міжнародних стандартів та національних вимог до складання фінансової звітності. Це дає змогу проводити порівняльний аналіз прибутковості у розрізі окремих напрямів діяльності незалежно від організаційно-правової форми та виду діяльності суб'єктів господарювання, виявляти резерви її зростання;

– методика оцінки рівня прибутковості з точки зору фінансової конкурентоспроможності суб'єктів господарювання України. Зокрема, у роботі розроблено показники фінансової конкурентоспроможності та показники фінансового запасу конкурентоспроможності, що дає можливість суб'єктам господарювання вести оперативний контроль за станом їх конкурентоспроможності;

– процес управління формуванням та використанням прибутку, який, на відміну від існуючого, ґрунтується на поділі джерел його формування на внутрішні і зовнішні, виходячи з особливостей окремих етапів економічного процесу. Це дозволяє суб'єктам господарювання коректно визначати свої цілі і завдання стосовно зростання доходів та економії витрат;

– інформаційне забезпечення формування прибутку суб'єктів господарювання на основі моніторингу рейтингової оцінки рівня прибутковості окремих товарів (товарних груп), що сприяє оптимізації формування виробничих програм з точки зору зростання прибутковості й розширює інформаційну базу для розрахунку доходів від реалізації продукції, визначення майбутніх прибутків і стратегії розвитку суб'єктів господарювання в цілому;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні підходи до розуміння економічної природи прибутку в частині узгодження понятійного апарату щодо сутності і явища, змісту і форми та особливостей його формування і використання на різних етапах (стадіях) економічного процесу, що визначають його різновиди (валовий, чистий, нерозподілений тощо);

– визначення прибутку, який, у широкому розумінні, запропоновано розглядати як частину доданої вартості суспільного продукту, що формується і використовується в умовах ринку під впливом економічної кон'юнктури. За умови високого рівня відкритості національної економіки доходи та витрати суб'єктів господарювання зазнають значного впливу глобальних чинників, що залежить від рівня розвитку економіки (її конкурентоспроможності) й активності держави по захисту економічних інтересів України;

– класифікація функцій прибутку як похідних розподільчої функції фінансів. Зокрема, виділено забезпечуючу, регулюючу та стимулюючу функції, комплексна реалізація яких сприятиме поліпшенню фінансового стану суб'єктів господарювання та економіки в цілому;

– макроекономічний аналіз формування і використання прибутку у складі ВВП на рівні основних суб'єктів економіки та видів економічної діяльності, що дало змогу виявити сучасні особливості, тенденції та проблеми його формування і використання.

Практичне значення одержаних результатів полягає в розробленні науково-методичних пропозицій і практичних рекомендацій щодо формування та використання прибутку суб'єктів господарювання України.

Наукові висновки та результати дисертаційної роботи використанні Департаментом економічного розвитку Чернівецької обласної державної адміністрації у фінансово-аналітичній роботі, зокрема для розроблення показників соціально-економічного розвитку області, що сприяє підвищенню фінансової стійкості та конкурентоспроможності суб'єктів господарювання (довідка № 01/877 від 17.06.2015 р.).

Пропозиції щодо підвищення ефективності формування та використання прибутку суб'єктів господарювання були впроваджені ДП «Хотинське лісове господарство» (довідка № 530 від 27.07.2015 р.).

Результати дослідження використовуються в навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка під час викладання дисциплін: «Фінанси», «Фінанси підприємств», «Податкове планування на підприємстві», «Оподаткування юридичних і фізичних осіб», «Податковий менеджмент» (довідка № 1596-Н від 10.04.2015 р.) та в навчальному процесі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича при викладанні дисциплін: «Фінанси», «Фінанси суб'єктів господарювання» (довідка № 15/15-738 від 10.03.2016 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є самостійно виконаним науковим дослідженням. Основні наукові положення, висновки та рекомендації, які містяться в роботі та публікаціях, полягають у дослідженні фінансових результатів суб'єктів господарювання України, виконанні автором особисто.

Апробація результатів дисертаційної роботи. Основні положення дисертаційної роботи та можливості їх практичного застосування обговорювалися й отримали позитивну оцінку на науково-практичних конференціях, зокрема таких: XX Міжнародна науково-практична конференція “Сучасна економічна динаміка в контексті парадигми економічного розвитку Й.А. Шумпетера” (м. Чернівці, 2011); I Міжнародна науково-практична конференція, студентів, аспірантів та молодих учених “Суперечності та тенденції сучасної економічної динаміки” (м. Чернівці, 2012); Всеукраїнська науково-практична інтернет-конференція “Актуальні проблеми розвитку суб'єктів господарювання в умовах інформатизації та глобалізації” (м. Івано-Франківськ, 2013); Міжнародна науково-практична конференція “Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Європейських країн” (м. Черкаси, 2014); Міжнародна науково-практична конференція “Пошук ефективних механізмів промислового розвитку в контексті сучасної економічної теорії” (м. Київ, 2015); II Міжнародна науково-практична інтернет-конференція “Глобалізаційні та євроінтеграційні процеси розвитку національних економік” (м. Львів, 2015); Міжнародна науково-практична конференція “Потенціал стійкого розвитку та фінансова безпека соціально-економічних систем” (м. Дніпропетровськ, 2015); Международная научно-практическая конференция “Актуальные проблемы и тенденции развития экономики” (г. Симферополь, 2015); Міжнародна науково-практична конференція “Економіка, менеджмент та аудит: сучасні проблеми та напрями розвитку” (м. Львів, 2015); Міжнародна науково-практична конференція “Актуальні питання економічних наук” (м. Запоріжжя, 2015); Міжнародна науково-

практична конференція “Шляхи стабілізації фінансово-економічного стану країни” (м. Львів 2015); Міжнародна науково-практична конференція “Сучасні наукові погляди на економічний розвиток країни: теорії та пропозиції” (м. Ужгород, 2015); Міжнародна науково-практична конференція “Формування сучасного економічного простору: переваги, ризики, механізми реалізації” (м. Тбілісі, Грузія 2016).

Публікації. За результатами дослідження опубліковано 22 наукові праці загальним обсягом 7,3 друк. арк. (особисто автору належать 6,9 друк. арк.), з яких 7 статей опубліковано у наукових фахових виданнях України (обсягом 3,98 друк. арк.), 2 статті – у наукових періодичних виданнях інших держав (обсягом 1,03 друк. арк.), 13 тез доповідей за матеріалами міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференцій (обсягом 2,26 друк. арк.).

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Дисертаційну роботу викладено на 266 сторінках друкованого тексту, з них 236 сторінок основного тексту. Дисертаційна робота містить 18 рисунків, 39 таблиць, список використаних джерел, що налічує 284 позиції та 11 додатків.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми, сформульовано мету та завдання роботи, визначено об’єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну одержаних результатів та їх практичне значення, відображено дані про апробацію, список публікацій та обсяг дослідження.

У першому розділі «**Теоретико-методологічні основи формування та використання прибутку суб’єктів господарювання України**» визначено економічну природу прибутку, його сучасну роль у фінансовому забезпеченні підприємницької діяльності, досліджено методологічні основи формування і використання прибутку суб’єктів господарювання, систематизовано види прибутку, розкрито функції, реалізація яких сприятиме поліпшенню фінансового стану суб’єктів господарювання й економіки України в цілому.

Сучасна економічна наука одночасно розширює та поглиблює дослідження соціально-економічної природи прибутку. Пошуки нових підходів до розуміння, прийомів і методів розрахунків тривають. Сьогодні прибуток перестає бути основним мотивом виробництва. Розвиток економіки та суспільства спонукають до формування нових цілей: захист і турбота про акціонерів і суспільство, збереження ринку збуту, зростання вартості підприємства тощо. За таких умов прибуток стає засобом, а не ціллю, що говорить про зміну його функцій.

Економічні відносини в частині формування і використання частини доданої вартості суспільного продукту під назвою прибуток представляють собою фінансові відносини, оскільки характеризують розподільчі процеси та відображають його економічну сутність. Вона проявляється в особливостях формування та подальшого використання прибутку, які можуть мати економічно та науково обґрунтований, отже, впорядкований між суб’єктами фінансової системи, або навпаки, невпорядкований, звідси несистемний та суперечливий характер, що, значною мірою, має місце в економічних реаліях сьогодення України.

Прибуток, як економічне явище, представляє собою частину доданої вартості суспільного продукту, що формується в умовах ринкової економіки в процесі фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання, з метою фінансового забезпечення простого і розширеного відтворення спожитих ресурсів і задоволення широкого спектру суспільних потреб. Його частка у складі суспільного продукту, зокрема у складі ВВП та доходах суб'єктів господарювання, залежить від економічних умов діяльності, стану економіки, її окремих складових та їх місця у світовому господарстві.

Загальна сукупність фінансових відносин у частині формування та використання прибутку становить його економічний зміст, формами прояву якого є централізовані і децентралізовані фінансові ресурси. Останні матеріалізують фінансові відносини, знаходять своє відображення у складі фінансових показників суб'єктів господарювання, домашніх господарств і держави як фінансові результати, доходи (витрати) та нагромадження. Таким чином, формою вираження прибутку є наявний фінансовий ресурс (виражені у грошах активи суб'єкта господарювання). Його від'ємне значення означає збиток. Види прибутку відображають особливості його формування і використання на певних етапах (стадіях) економічного процесу.

Дослідження теоретичних основ дало змогу отримати висновок, що прибуток, з точки зору його застосування, як частина чистого доходу суспільства, необхідний для забезпечення діяльності та розвитку широкого кола суб'єктів економіки. Проте його практичне використання не дає очікуваних результатів, свідченням чого є високий рівень зносу основних засобів, гостра нестача власних обігових коштів суб'єктів господарювання, бюджетний дефіцит та інші негаразди в економіці, що є результатом неупорядкованості фінансових відносин у даній сфері. За таких умов прибутки досить часто перетворюються на збитки. У зв'язку з цим суб'єкти господарювання різних форм власності повинні працювати за уніфікованими правилами (співзвучними з найвищими міжнародними стандартами) організації конкурентної економіки.

У процесі дослідження економічної природи прибутку з'ясовано, що пошуки шляхів поліпшення формування прибутку знаходяться у площині його різновидів, що відображають особливості формування доходів та витрат суб'єктів господарювання. Широкий перелік видів прибутку, що має місце в економічній літературі, є свідченням його широкої економічної природи та розмаїття факторів впливу.

Крім того, прибуток, на відміну від інших складових доданої вартості суспільного продукту, представляє собою різницю між доходами та витратами суб'єктів господарювання, що формуються на всіх етапах економічного процесу. Знаходить своє відображення в окремих видах прибутку, що в результаті глобалізаційних процесів у сфері фінансів (у частині уніфікації фінансової звітності) виділені світовою спільнотою з метою відображення руху фінансових ресурсів суб'єктів господарювання за їх доходами та витратами (рис. 1). До таких видів прибутку, що мають узагальнений характер, належать: валовий, операційний, прибуток до оподаткування та чистий прибуток. Саме за цими видами прибутку у суб'єктів господарювання є реальна можливість проводити порівняльну оцінку рівня прибутковості за окремими напрямками діяльності.

Етапи економічного процесу	Доходи		Витрати		Прибутки
виробництво	дохід від реалізації продукції	-	собівартість реалізованої продукції	=	валовий прибуток
	інші операційні доходи	-	адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати	=	операційний прибуток
обмін	дохід від участі в капіталі, фінансові доходи, інші доходи	-	втрати від участі в капіталі, фінансові витрати, інші витрати	=	прибуток до оподаткування
розподіл	дохід з податку на прибуток	-	витрати з податку на прибуток	=	чистий прибуток
споживання	нагромадження	-	виробниче та кінцеве споживання	=	нерозподілений прибуток

Рис. 1. Етапи та напрями діяльності суб'єктів господарювання в частині формування та використання прибутку

Джерело: розроблено автором

Представлена на рис. 1. схема відображає стан та рух фінансових ресурсів суб'єктів господарювання упродовж звітного періоду, їх зростання (зменшення) на певних етапах економічного процесу. Її особливість полягає в тому, що вона представляє собою єдиний (для суб'єктів господарювання, що подають фінансову звітність за загальними вимогами) алгоритм оцінки фінансового стану. Це створює також можливість для порівняльного аналізу діяльності суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм господарювання та видів (галузей) діяльності.

Враховуючи зарубіжний досвід і необхідність забезпечення, особливо в умовах зростання відкритості національної економіки, конкурентоспроможності суб'єктів господарювання України та їх продукції доцільно, на основі співвідношення між доходами та витратами (на різних етапах формування прибутку, визначати показники фінансової міцності (конкурентоспроможності), що виражаються у коефіцієнтах.

$$K_k = \frac{D}{B} \quad (1)$$

де K_k – коефіцієнт конкурентоспроможності (окремого виду продукції та в цілому по підприємству);

D – доходи (на одиницю продукції та в цілому по підприємству);

B – витрати (на одиницю продукції та в цілому по підприємству).

Крім того, співвідношення між доходами та витратами відображає запас конкурентоспроможності.

$$K_{з.к.} = \frac{D - B}{B} \quad (2)$$

де $K_{з.к.}$ – коефіцієнт запасу конкурентоспроможності продукції (та в цілому по підприємству).

Позитивна різниця між доходами та витратами вказує на фінансовий запас конкурентоспроможності, отже, на її фінансові можливості. Усі показники (як абсолютні так і відносні), що мають тенденцію до зростання, означають зростання запасу міцності у конкуренції на внутрішньому та зовнішньому ринках.

На даний час процес формування та використання прибутку (якщо не брати до уваги питань оподаткування) знаходиться поза увагою держави, що вкрай негативно відображається на фінансовому стані значної частини суб'єктів господарювання та економіки України в цілому. Отже, сучасні умови господарювання потребують суттєвих змін у механізмах формування та, особливо, використання прибутку з метою забезпечення фінансової стійкості та безпеки суб'єктів господарювання.

Другий розділ **«Оцінка стану формування та використання прибутку суб'єктів господарювання України»** присвячений організації, оцінці факторів прибутковості та сучасним особливостям формування фінансових результатів діяльності суб'єктів господарювання України за видами економічної діяльності.

Варто зазначити, що групування факторів прибутковості за певними ознаками дає змогу формувати вектори розвитку, тобто напрями, за якими доцільно проводити наукові пошуки й економічний аналіз прибутковості. Якщо поділ факторів на внутрішні та зовнішні вказує на можливості зростання прибутковості суб'єктів господарювання, то їх поділ на екстенсивні та інтенсивні дозволяє виявляти резерви прибутковості за рахунок розширення та зростання ефективності фінансово-господарської діяльності. Якщо розширення означає залучення додаткових матеріально-технічних, трудових та інших економічних ресурсів, то зростання ефективності означає покращення використання наявних, у кожному конкретному випадку, можливостей. При цьому використання різних класифікаційних ознак дає можливість під різним кутом зору вести пошуки оптимального (економічно обґрунтованого) набору факторів, що реально можуть мати місце у процесі фінансово-господарської діяльності кожного суб'єкта господарювання. За такого підходу поділ факторів формування прибутку на інтенсивні та екстенсивні має наступний вигляд (рис. 2).

Оцінка організаційно-економічних умов формування прибутку суб'єктів господарювання України дозволяє констатувати, що характерне для економіки України зростання витрат виробництва, стаючи фактором зростання маси прибутку, одночасно знижує рівень його рентабельності. Крім того, глобалізаційні процеси для відкритої економіки України характеризуються зростанням її залежності від кон'юнктури світового ринку, посиленням економічного тиску світових гравців, диспропорційністю розвитку та спеціалізацією на поставках товарів з низьким рівнем доданої вартості, що суттєво скорочує можливості зростання прибутковості.

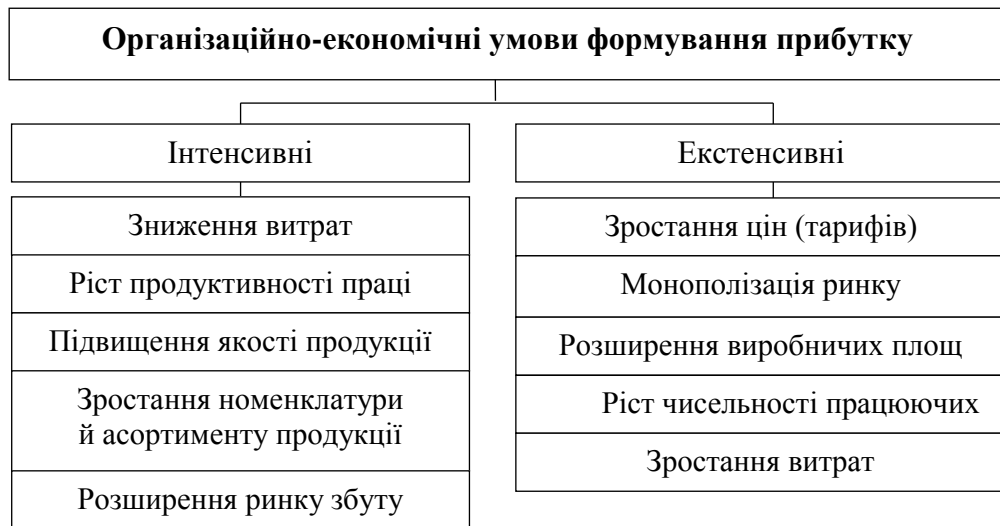

Рис. 2. Інтенсивні та екстенсивні фактори зростання прибутку суб'єктів господарювання

Джерело: розроблено автором

Показники доходів і витрат суб'єктів господарювання упродовж 2008-2015 рр. окремо операційної, інвестиційної та фінансової діяльності свідчать, що два останні напрями в основному є збитковими, втрати яких перекриваються за рахунок основної (виробничої) діяльності. Це є свідченням тісного взаємозв'язку між окремими напрями діяльності, при якому економічний ефект від реальних чи фінансових інвестицій стає можливим за умови зростання обсягів виробництва, підвищення якості продукції та економії витрат. Подібні втрати ефективності є результатом невпорядкованості економічних відносин і неналежного контролю з боку держави за дотриманням чинних правил економічної поведінки.

Про збитковість інвестиційно-фінансової діяльності й економічну результативність використання економічних ресурсів свідчать показники рентабельності (табл. 1).

Таблиця 1

Рентабельність діяльності суб'єктів господарювання України

(%)

Показники	Рік							
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Рентабельність операційної діяльності (розрахована на основі фінансового результату до оподаткування)	3,9	3,3	4,0	5,9	5,0	3,9	-4,1	1,0
Рентабельність від інвестиційно-фінансової діяльності	-5,4	-4,8	-3,5	-4,1	-4,0	-4,6	-10,1	-6,3
Рентабельність усієї діяльності (розрахована на основі чистого прибутку, за виключенням податку на прибуток)	-1,5	-1,5	0,5	1,8	1,0	-0,7	-14,2	-7,3

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Зокрема, рентабельність операційної діяльності в кризові 2008-2009 рр. становила 3,9 та 3,3 %, проте збитки від інвестиційно-фінансової діяльності (-98 та -73 млрд. грн.) призвели до від'ємної рентабельності економіки в цілому (-1,5 %). У 2014 р. рентабельність операційної діяльності становила (-4,1 %), що є результатом значних збитків від інвестиційно-фінансової діяльності, обсяги яких склали – 432,6 млрд. грн. У 2015 р. рентабельність операційної діяльності складала 1,0 %, але збитки від інвестиційно-фінансової діяльності (-394,8 млрд. грн.) призвели до від'ємної рентабельності в цілому (-7,3 %).

Такий стан рівня прибутковості суб'єктів господарювання має місце за значного домінування інвестицій у фінансові активи над капітальними інвестиціями. У сучасних умовах світової економіки фінансові інвестиції, незважаючи на значні ризики, є привабливішими за інвестиції в основний капітал, оскільки, за сприятливих умов, генерують швидкі доходи та прибутки. Подібна глобальна тенденція не оминула й Україну. Проте вигоди від фінансових інвестицій отримують ті економіки світу, що мають краще управління фінансовою сферою.

Інвестиції як вкладення ресурсів у грошовій, матеріальній і нематеріальній формах в об'єкти підприємницької діяльності з метою одержання прибутку, забезпечення зростання вартості капіталу та досягнення соціального ефекту, є важливим напрямом реалізації стратегії розвитку суб'єктів господарювання та економіки в цілому. В Україні такі інвестиції за досліджуваний період мали наступний вигляд (рис. 3).

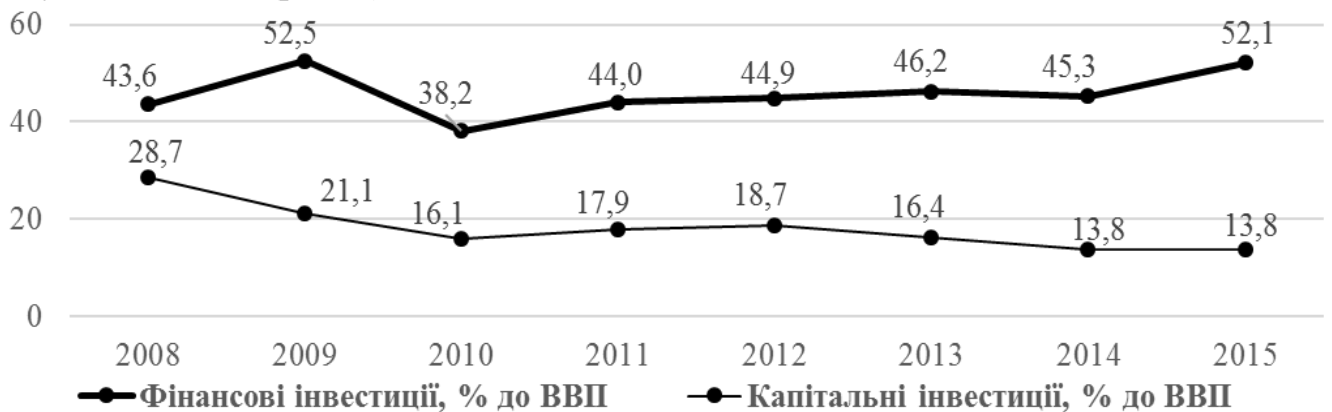

Рис. 3. Інвестиції суб'єктів господарювання України у 2008-2015 рр.

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

Основний капітал, що зазвичай відіграє ключову роль у виробничому процесі, визначаючи технічний стан виробництва, рівень капіталоозброєності праці, її продуктивність, а також стан загальної ефективності та конкурентоспроможності, поки що не став основним об'єктом вкладення коштів.

Серед найбільш реальних напрямів економії витрат виділено адміністративні та інші операційні витрати, частка яких у загальних витратах суб'єктів господарювання, є особливо високою. Їх зниження не вимагає вкладення значних інвестицій, окрім запровадження організаційно-технічних заходів, спрямованих на удосконалення організації фінансово-господарської діяльності та поліпшення взаємовідносин з іншими суб'єктами фінансової системи.

У третьому розділі «Напрями удосконалення формування та використання прибутку суб'єктів господарювання в умовах відкритої економіки України» надано рекомендації щодо удосконалення управління процесами формування та використання прибутку суб'єктів господарювання України в умовах конкурентного ринкового середовища.

Хронічна нестача коштів практично в усіх секторах національної економіки та незадовільний стан значної частини суб'єктів господарювання є свідченням неналежної організації управління фінансами на мікро- та макрорівнях економіки. У даному випадку управління прибутком на різних рівнях економіки не повинно носити неузгоджений та, досить часто, суперечливий характер, а органічно взаємодоповнюватися, що особливо важливо для діяльності в умовах відкритої економіки, вимоги якої до суб'єктів господарювання, зазвичай, значно вищі.

Стан управління прибутком на рівні макроекономіки знаходить своє відображення у макроекономічних показниках, що відображають рух фінансових ресурсів у розрізі основних суб'єктів економіки та фінансової системи. У найбільш узагальненому вигляді рух фінансових ресурсів між суб'єктами фінансової системи відображають показники ВВП за категоріями доходу та використання. ВВП вважається основним макроекономічним показником результатів економічної діяльності, що використовується для порівняльного аналізу на міжнародному рівні, оцінки ефективності економіки та фінансової системи, оскільки відображає розподільчі процеси між основними суб'єктами економіки.

Структура ВВП за категоріями доходу та використання відображає первинний та подальший розподіл фінансових ресурсів між суб'єктами економіки (суб'єктами господарювання, державою та населенням), можливості та практичну реалізацію споживання і нагромадження. Показники ВВП у динаміці відображають макроекономічні тенденції, що склалися в економіці та фінансовій сфері. Динаміка змін у структурі ВВП, які спостерігалися в результаті перерозподільчих процесів між даними суб'єктами у 1990-2014 рр., мала наступний вигляд (рис. 4).

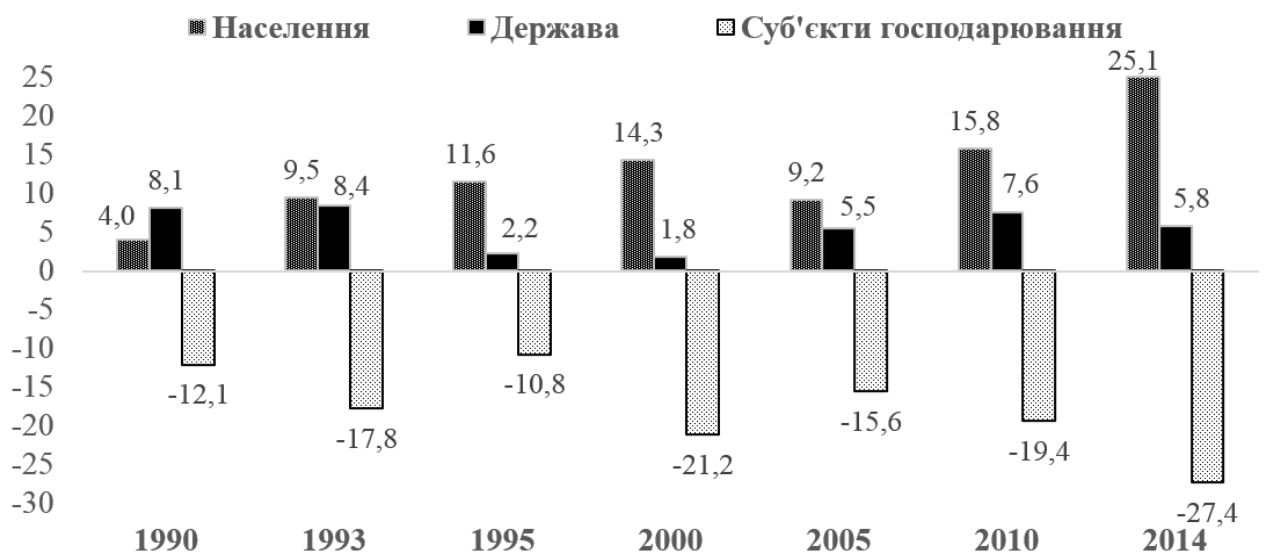

Рис. 4. Фінансові ресурси суб'єктів фінансової системи у складі ВВП протягом 1990-2014 рр. (у %)

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України

В економіці України протягом даного періоду спостерігалися значні перерозподільчі процеси в частині формування та використання доданої вартості суспільного продукту, що склалися на користь споживання. Отже, доволі тривалий час мало місце обмеження зростання виробничо-технічного потенціалу економіки. Обсяги втрачених можливостей суб'єктів господарювання стосовно нагромадження упродовж зазначених років коливалися в межах від 10,8 % у 1995 до 27,4 % у 2014 роках. В основі подібних зрушень у фінансовій сфері є фізичне падіння обсягів виробництва та суттєве зменшення ролі держави як регулятора суспільно-економічних процесів і ключового інвестора національної економіки.

Становлення та подальший розвиток ринкових відносин в Україні, значною мірою, залежить від активності держави у формуванні економічних і правових умов діяльності суб'єктів господарювання України. Формування та, особливо, використання прибутку, судячи із попередньої практики, не повинно бути винятком, оскільки повинно мати належне нормативно-правове забезпечення, яке визначає загальні (отже, сучасні та єдині для всіх учасників) правила та норми поведінки у фінансово-господарській діяльності. У зв'язку з цим визначено окремі складові процесу управління прибутком, що заслуговують особливої уваги при розробці стратегії удосконалення його формування та використання (рис. 5).

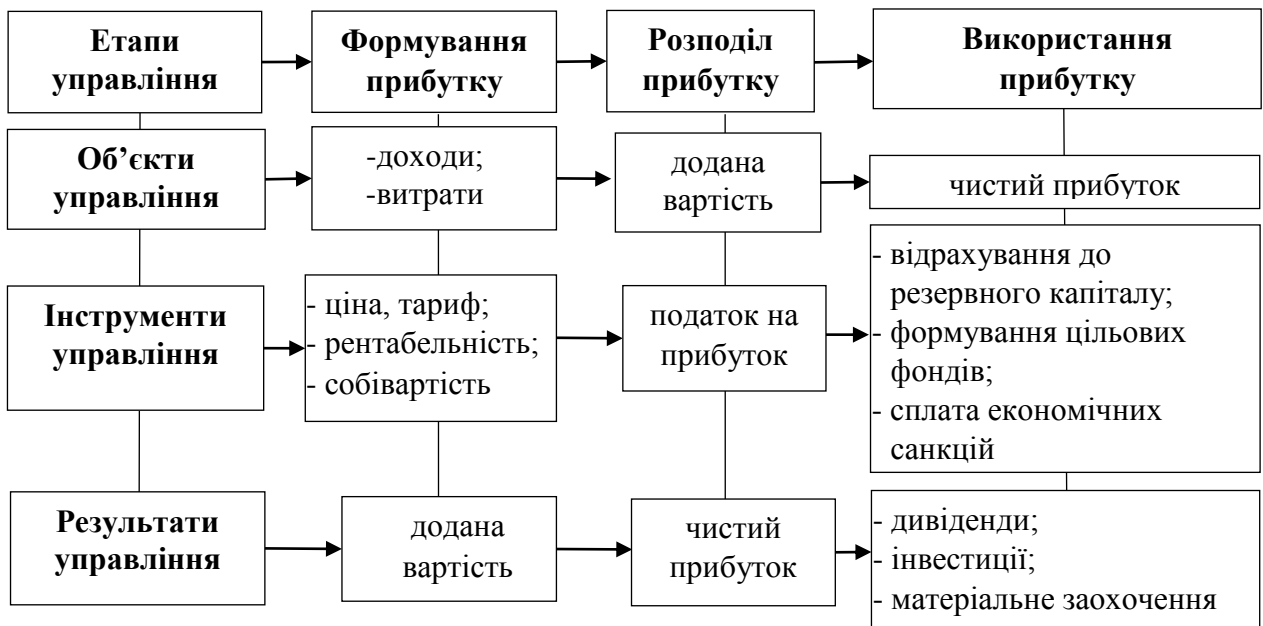

Рис. 5. Складові процесу управління прибутком суб'єктів господарювання України

Джерело: розроблено автором

Визначаючи пропорції розподілу прибутку, держава опосередковано впливає на інші складові управління. Встановлюючи у тих чи інших випадках норми витрат (сировини, матеріалів, оплати праці, відрахування у соціальні фонди тощо), норми рентабельності, відрахування до резервного капіталу, дивідендів тощо, держава формує правила економічної поведінки суб'єктів господарювання. Подібні правила (фактично умови), з метою формування ринкового середовища відкритого типу, не повинні носити вибіркового (отже, фрагментарного) характеру, оскільки не будуть

взаємоприйнятними для усіх інших суб'єктів фінансової системи. Пільги та інші преференції, що дають економічні переваги в одних напрямках діяльності, зазвичай, нівелюються втратами в інших.

У процесі управління, з метою розробки подальшої стратегії розвитку виробництва, визначення майбутніх доходів від реалізації продукції та прибутків, суб'єктам господарювання доцільно проводити моніторинг рівня прибутковості (рентабельності) за окремими товарами та товарними групами, що склалися у попередні періоди.

Суть моніторингу зводиться до рейтингової оцінки (ранжування) видів продукції стосовно їх вагомості у формуванні фінансових результатів і подальшого формування виробничих програм. Складання рейтингових показників, особливо за ряд останніх років, дасть змогу виявити загальні тенденції, що склалися у сфері виробництва та обміну, розширити інформаційну базу для фінансового планування в цілому.

Рейтинг окремих товарів (товарних груп) доцільно проводити, виходячи з наявної інформаційної бази, на основі відношення фактичного рівня рентабельності та обсягів реалізації продукції (що значно підсилить рівень обґрунтованості ранжування стосовно прибутковості та необхідності випуску конкретного товару) до значення такого показника за окремою групою товарів або в цілому за всією номенклатурою товарів (виробів), що визначається як різниця між максимумом і мінімумом, які мали місце у попередньому періоді. Розрахунок доцільно проводити за наступною формулою:

$$R_{ij} = \frac{x_{ij}}{x_{\max j} - x_{\min j}} + \frac{y_{ij}}{y_{\max j} - y_{\min j}} \quad (3)$$

де R_{ij} – рейтингова оцінка i -го товару, що входить до j -ї товарної групи, або в цілому до загального переліку;

x_{ij} – значення показника рентабельності i -го товару, j -ї товарної групи або в цілому;

y_{ij} – значення показника реалізації продукції i -го товару, j -ї товарної групи або в цілому;

$x_{\max j}$; $y_{\max j}$ – найвище значення показників j -ї товарної групи або в цілому;

$x_{\min j}$; $y_{\min j}$ – найнижче значення показників j -ї товарної групи або в цілому.

Визначену таким чином рейтингову оцінку окремого товару необхідно привести у зіставність з іншими товарами, показники яких, зазвичай, різняться між собою. Для цього пропонується використовувати наступну формулу:

$$R_{cp.j} = \frac{\sum_{i=1}^n R_{ij}}{n} \quad (4)$$

де $R_{cp.j}$ – середнє арифметичне рейтингів j -ї групи, або в цілому;

n – перелік номенклатури товарів, за якими проводиться розрахунок.

Визначені у такий спосіб показники відображають місце окремих товарів та їх груп у формуванні доходів суб'єктів господарювання, що мали місце у попередньому або декількох попередніх періодах.

Наступним, не менш важливим, етапом порівняння і на цій основі планування випуску найбільш прибуткової продукції є визначення рейтингів окремих груп товарів, на яких спеціалізуються виробничі одиниці. У даному випадку пропонується наступна формула:

$$I = \frac{\sum_{j=1}^m R_{cp.j}}{m} \quad (5)$$

де I – середнє арифметичне рейтингів за групами товарів;

m – кількість груп товарів, за якими проводиться розрахунок.

Дану методику розрахунку доцільно використовувати, виходячи з наявних статистичних та інших звітних даних суб'єктів господарювання, для порівняння на внутрішньому і зовнішньому ринках. Крім того, рейтингові показники можна розраховувати і на майбутні періоди, якщо фактичні (звітні) дані замінити на планові (прогнозні).

На основі рейтингу та його динаміки за ряд останніх років стає можливим прийняття управлінських рішень на майбутнє з урахуванням тенденцій, що склалися у минулому. Це дозволить приймати більш обґрунтовані рішення щодо організаційно-технічних заходів, спрямованих на модернізацію виробництва, економію витрат, збільшення або, навпаки, скорочення обсягів виробництва окремих виробів та їх заміни на нові.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичні узагальнення, запропоновано нові підходи щодо теорії і практики формування та використання прибутку суб'єктів господарювання України. Основні висновки за результатами наукового дослідження полягають у наступному:

1. Формування економіки ринкового типу, при одночасному зростанні її відкритості, потребує активізації усіх напрямів економічної діяльності суб'єктів господарювання України, серед яких особливої уваги заслуговують фінанси. Зростання активності та прибутковості суб'єктів господарювання, як з'ясувалося у процесі дослідження, стане можливим при належному формуванні організаційно-економічних умов їх фінансової діяльності. Натомість в економіці України протягом тривалого часу має місце висока частка збиткових підприємств, а рівень прибутковості інших зовсім незначний. Спостерігаються суттєві зміни у чисельному складі та структурі суб'єктів господарювання, що є свідченням неналежних організаційно-економічних умов їх фінансово-господарської діяльності. У зв'язку з цим запропоновано розширене визначення прибутку, виходячи з його сучасної ролі у фінансовому забезпеченні суб'єктів господарювання й економіки в цілому.

2. Доведено, що фінансові результати суб'єктів господарювання у більшості визначаються на основі співвідношення між доходами та витратами, які повинні формуватися на сучасній методологічній основі, що відповідає міжнародним стандартам у частині використання економічних ресурсів і національним вимогам до складання фінансової звітності. Прибутковість, зазвичай, досягається при

зростанні виробництва та реалізації продукції. У випадку скорочення виробництва та скорочення доходів від реалізації, що мало місце в окремих видах економічної діяльності та в цілому в економіці України, основними факторами досягнення прибуткового фінансового результату стає економія витрат. До економії витрат, особливо у кризові періоди, вдаються практично в усіх країнах, як суб'єкти господарювання, так і органи влади. В Україні ж доволі тривалий період цього не вдається досягнути більш ніж третині суб'єктів господарювання. Це черговий раз підтверджує необхідність зміни правил економічної поведінки.

3. Розкрито функції та систематизовано види прибутку, а також його економічну роль, в залежності від особливостей організації використання економічних ресурсів. До переліку функцій віднесено забезпечуючу, регулюючу та стимулюючу функції, неналежна реалізація яких не дозволяє поліпшувати фінансові результати діяльності суб'єктів господарювання, тобто стримує розвиток виробництва й економіки в цілому.

4. Виявлено сучасні найбільш проблемні ланки формування фінансових результатів, якими є інвестиційна та фінансова діяльність, а також адміністративні та інші операційні витрати. Це дозволило отримати висновок про необхідність пошуку внутрішніх резервів економії та удосконалення взаємовідносин з іншими суб'єктами фінансової системи.

5. У процесі аналізу стану та динаміки прибутковості виділено основні фактори її зростання, до яких віднесено зростання обсягів і зміни у структурі реалізованої продукції, зниження витрат та зростання цін реалізації. Дані фактори особливо себе проявляють у таких видах економічної діяльності, які мають стійкий ринок збуту. Це, в сучасних умовах, сільське господарство, торгівля, транспорт та зв'язок, а також фінансова діяльність, які мають найвищі показники рентабельності. Значно їм поступаються промисловість та будівництво, продукції яких особливо не вистачає, проте не вистачає й коштів у споживачів. Крім того, діаметрально протилежні тенденції у показниках прибутковості окремих видів економічної діяльності та економіки в цілому вказують на незбалансованість політики держави.

6. Оцінка стану формування та використання прибутку протягом 2008-2015 рр. дала змогу виділити деякі, в окремих випадках протилежні, тенденції. При загальному зростанні кількості суб'єктів господарювання, що мали прибуток майже у два рази, за винятком будівництва та фінансової діяльності, їх позитивні фінансові результати не такі значні. Переважання збитків над прибутками за окремі роки спостерігаються майже в усіх видах економічної діяльності, за винятком сільського господарства, яке показує стійкі позитивні результати, у тому числі за рахунок значних податкових преференцій з боку держави, а також фінансової діяльності, яка також отримала значну фінансову допомогу з боку держави.

7. Формування прибуткової діяльності суб'єктів господарювання України значною мірою залежить від загального стану економіки та макроекономічної політики держави як її головного суб'єкта. Зважаючи на те, що сьогодні фінансові можливості держави суттєво скорочені, визначено зміну векторів її фінансової політики, а саме: надання державної фінансової допомоги лише на зворотній основі; першочергова підтримка видів економічної діяльності, які визначають науково-технічний прогрес; вкладення бюджетних коштів або коштів на змішаній основі у

будівництво (придбання, реконструкцію, модернізацію тощо), виробничих об'єктів, що визначають пріоритетні напрями розвитку економіки; підтримка (у тому числі фінансова) імпортозаміщення, при наявності власної сировинної та виробничо-технічної бази; фінансова підтримка заходів, спрямованих на поглиблену переробку експортної продукції, що сьогодні має сировинний характер; вкладення коштів у масове виробництво товарів, які мають стійкий внутрішній попит і перспективи виходу на зовнішні ринки, що сприятиме зниженню суспільних витрат виробництва, а отже, зростанню прибутків суб'єктів господарювання на конкурентній основі.

8. На процес управління прибутком, важливою складовою якого є планування, впливають такі фактори, як організаційно-правова форма підприємства, його розмір, галузеві особливості, стадія життєвого циклу продукції, стратегія розвитку, кон'юнктура ринку тощо. Це зумовлює, у зв'язку з необхідністю розробки стратегії розвитку суб'єкта господарювання, впровадження моніторингу рівня прибутковості (рентабельності) по окремих товарах і товарних групах, що склався у попередні періоди. Крім того, важливо проводити моніторинг показників, які відображають вплив окремих факторів зростання прибутковості, зокрема показників реалізації продукції, обсягів виробництва, економії витрат, підвищення якості продукції, зростання цін тощо. Перелік показників може бути довільним в залежності від наявної, у кожному конкретному випадку, інформації та завдань фінансової політики, що формується державою та суб'єктами господарювання.

Реалізація зазначених вище пропозицій дасть змогу поліпшити практику формування та використання прибутку, що в умовах високого рівня відкритості економіки України є особливо необхідним.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях:

1. Підгірна В.С. Фінансовий механізм забезпечення прибуткової діяльності підприємства / В.С. Підгірна // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. – Хмельницький, 2013. – С. 7-12 (0,51 друк. арк.).

2. Підгірна В.С. Теоретико-методологічні засади формування прибутку суб'єктів господарювання / В.С. Підгірна // Збірник наукових праць Львівського національного університету імені Івана Франка «Формування ринкової економіки в Україні», 2013. – № 29, Ч.2. – С. 77-84 (0,63 друк. арк.).

3. Підгірна В.С. Особливості визначення прибутку як об'єкта оподаткування: нормативно-правовий аспект / В.С. Підгірна // Збірник наукових праць Львівського національного університету імені Івана Франка «Формування ринкової економіки в Україні», 2014. – № 31, Ч.2. – С. 152-157 (0,47 друк. арк.).

4. Підгірна В.С. Теоретико-методологічні засади розподілу та використання прибутку суб'єктів господарювання / В.С. Підгірна // Науковий журнал Луцького національного технічного університету «Економічний форум», Луцьк, 2014. – № 4. – С. 241-248 (0,61 друк. арк.).

5. Товбійчук В.С. Економічна природа прибутку та його роль в забезпеченні ефективного функціонування суб'єктів господарювання / В.С. Товбійчук // Збірник

наукових праць Львівського національного університету імені Івана Франка «Формування ринкової економіки в Україні», 2012. – Вип. 26., Ч.2. – С. 263-268 (0,53 друк .арк.).

6. Товбійчук В.С. Формування прибутку підприємств та механізм його використання / В.С. Товбійчук // Науковий вісник Чернівецького університету. Серія: Економіка. – Чернівці, 2012. – Вип. 610-611. – С. 80-84 (0,63 друк .арк.).

7. Підгірна В.С. Формування механізму управління прибутком підприємства в умовах ринкових відносин / В.С. Підгірна // Збірник наукових праць Львівського національного університету імені Івана Франка «Формування ринкової економіки в Україні», 2016. – Вип. 35., Ч.2. – С. 86-93 (0,60 друк. арк.).

Публікації у закордонних наукових виданнях:

8. Pidhirna V.S. The Directions of Increasing of Profit Entities in the Conditions of Open Economy of Ukraine / V.S. Pidhirna // Intellectual Archive. Ontario, 2014. Number 6. – P. 80-89 (0,47 друк. арк.).

9. Kovalenko V.M., Kovalenko O.V., Pidhirna V.S. Macroeconomic role of Profit in the Formation and Using of the Resources in Financial System of Ukraine / V.M. Kovalenko, O.V. Kovalenko, V.S. Pidhirna // Scientific journal “Economics and Finance”. Paris, France, 2016. May 6. – P. 284-288 (0,56 друк. арк.). *Особистий внесок автора 0,30 друк. арк. Автор обґрунтував необхідність внесення змін у фінансову політику формування та використання прибутку, що особливо важливо у контексті інтеграції України до міжнародного економічного простору.*

Матеріали доповідей на науково-практичних конференціях:

10. Товбійчук В.С. Оцінка ефективності та оптимізація структури капіталу в системі фінансової безпеки підприємства / В.С. Товбійчук // Сучасна економічна динаміка в контексті парадигми економічного розвитку Й.А. Шумпетера: Матеріали ХХ міжнародної науково-практичної конференції (Чернівці, 14-15 жовтня 2011 р.). – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2011. – С. 276-277 (0,1 друк. арк.).

11. Підгірна В.С. Прибуток як основний показник діяльності підприємств / В.С. Підгірна // Суперечності та тенденції сучасної економічної динаміки: Матеріали I міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених (Чернівці, 19-21 квітня 2012 р.). – Чернівці: ЧНУ імені Юрія Федьковича, 2012. – С. 155-156 (0,1 друк. арк.).

12. Підгірна В.С. Фінансування підприємств реального сектору економіки: шляхи вдосконалення / В.С. Підгірна // Актуальні проблеми розвитку суб'єктів господарювання в умовах інформатизації та глобалізації: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції, проведеної на базі ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Івано-Франківськ, 16-17 квітня 2013 р.). – Івано-Франківськ. – Тернопіль: Крок, 2013. – С. 202-203 (0,14 друк. арк.).

13. Підгірна В.С. Нормативно-правове забезпечення формування та використання прибутку суб'єктів господарювання / В.С. Підгірна // Актуальні проблеми соціально-економічного розвитку Європейських країн: Матеріали

міжнародної науково-практичної конференції (Черкаси 31 жовтня 2014 р.). – Черкаси, 2014. – С.49-51 (0,19 друк. арк.).

14. Підгірна В.С. Сучасні особливості формування прибуткових результатів діяльності підприємств / В.С. Підгірна // Пошук ефективних механізмів промислового розвитку в контексті сучасної економічної теорії: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 24-25 квітня 2015 р.). – У 2-х частинах. – К.: «Київський економічний науковий центр», 2015. – Ч.2. – С.71-73 (0,12 друк. арк.).

15. Підгірна В.С. Рентабельність діяльності суб'єктів господарювання України / В.С. Підгірна // Глобалізаційні та євроінтеграційні процеси розвитку національних економік: Збірник матеріалів II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Львів, 29 квітня 2015 р.). – Тернопіль: Крок, 2015. – С. 174-176 (0,15 друк. арк.).

16. Підгірна В.С. Аналіз факторів формування прибутку вітчизняних суб'єктів господарювання / В.С. Підгірна // Потенціал стійкого розвитку та фінансова безпека соціально-економічних систем: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (м. Дніпропетровськ, 8 травня 2015 р.). – Дніпропетровськ: НО «Перспектива», 2015. – С. 125-128 (0,18 друк. арк.).

17. Підгірна В.С. Методи фінансового планування прибутку суб'єктів господарювання та їх оцінка / В.С. Підгірна // Актуальные проблемы и тенденции развития экономики: Международная научно-практическая конференция (г.Симферополь, 8 мая 2015 г.). – Симферополь: НО «Economics», 2015. – С. 101-104 (0,2 друк. арк.).

18. Підгірна В.С. Напрями удосконалення розподілу та використання прибутку суб'єктів господарювання / В.С. Підгірна // Економіка, менеджмент та аудит: сучасні проблеми та напрями розвитку: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 29-30 травня 2015 р.) / ГО «Львівська економічна фундація». У 2-х частинах. – Львів, 2015. – С. 65-67 (0,16 друк. арк.).

19. Підгірна В.С. Функції прибутку суб'єктів господарювання / В.С. Підгірна // Актуальні питання економічних наук: Збірник матеріалів VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Запоріжжя, 12-13 червня 2015 р.) / Східноукраїнський інститут економіки та управління. У 2-х частинах. – Запоріжжя, 2015. – С. 53-56 (0,21 друк. арк.).

20. Підгірна В.С. Проблеми ефективності розподілу прибутку суб'єктів господарювання в економіці України / В.С. Підгірна // Шляхи стабілізації фінансово-економічного стану країни: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 23-24 жовтня 2015 року) / ГО «Львівська економічна фундація». – Львів, 2015. – С. 110-113 (0,25 друк. арк.).

21. Підгірна В.С. Вплив державної політики на пропорції розподілу прибутку вітчизняних підприємств / В.С. Підгірна // Сучасні наукові погляди на економічний розвиток країни: теорії та пропозиції: Матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (Ужгород, 11-12 грудня 2015 р.) / За заг. ред.: М.М. Палінчак, В.П. Приходько, А. Krynski – У 2-х частинах. – Ужгород: Видавничий дім «Гельветика», 2015.– С. 78-82 (0,24 друк. арк.).

22. Підгірна В.С. Еволюція оподаткування прибутку підприємств в Україні / В.С. Підгірна // International Scientific Conference Formation of Modern Economic Area: Benefits, Risks, Implementation Mechanisms: Conference Proceedings, Part II, April 29, 2016. Tbilisi: SSOTU. – P. 243-246. (0,22 друк. арк.).

АНОТАЦІЯ

Підгірна В. С. Формування та використання прибутку суб'єктів господарювання в умовах відкритої економіки України. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2017.

У дисертації сформовано теоретико-методологічні та організаційні підходи (положення) щодо формування та використання прибутку суб'єктів господарювання в умовах зростання відкритості економіки України. Описано сутнісні характеристики економічної природи прибутку та його сучасна роль у фінансовому забезпеченні підприємницької діяльності. Розкрито функції та систематизовано види прибутку. З'ясовано, що формування прибутку відбувається на всіх етапах економічного процесу, як безпосередньо у сфері виробництва та обміну, так і опосередковано у сфері розподілу та виробничого споживання.

Виявлено сучасні особливості, проблематику формування та використання прибутку у розрізі окремих напрямів діяльності суб'єктів господарювання України. Проведено аналіз стану, динаміки та факторів прибутковості. Зокрема, виділено внутрішні та зовнішні, екстенсивні та інтенсивні фактори, роль яких в умовах кризових явищ і високого ступеня відкритості економіки України суттєво зростає.

Розкрито макроекономічні тенденції перерозподілу прибутку із сфери виробництва у сферу споживання, що мало місце протягом 1990-2014 рр., і суттєво скоротило інвестиційні можливості суб'єктів господарювання. Розроблено пропозиції щодо покращення планування на основі моніторингу окремих фінансових показників, поліпшення використання прибутку, а також ролі держави як активного учасника інвестиційного процесу.

Ключові слова: суб'єкти господарювання, прибуток, доходи, витрати, фінансові результати, управління прибутком, моніторинг прибутковості, відкрита економіка.

АННОТАЦИЯ

Подгорная В.С. Формирование и использование прибыли субъектов хозяйствования в условиях открытой экономики Украины. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2017.

В диссертации сформировано теоретико-методологические и организационные подходы (положения) относительно формирования и

использования прибыли хозяйствующих субъектов в условиях возрастания открытости экономики Украины. Описаны сущностные характеристики экономической природы прибыли, ее современная роль в финансовом обеспечении предпринимательской деятельности. Сформировано определение прибыли, которую в широком понимании предложено рассматривать как часть прибавочной стоимости общественного продукта, что формируется и используется в условиях рынка под влиянием экономической конъюнктуры. Определяется как разница между доходами и издержками на всех этапах экономического процесса. Выявлена возрастающая зависимость процессов формирования и использования прибыли от внешних факторов воздействия. Исследована методология формирования финансовых результатов деятельности, раскрыты функции, систематизированы виды прибыли.

Определено, что формирование прибыли происходит на всех этапах экономического процесса, как непосредственно в сфере производства и обмена, так и опосредованно в сфере распределения и производственного потребления. Расширено перечен классификационных признаков группирования видов прибыли: в зависимости от сферы и видов деятельности; в зависимости от отдельных стадий экономического процесса, что находит свое отображение в финансовой отчетности субъектов хозяйствования.

Выявлено современные особенности, проблематику формирования и использования прибыли в разрезе отдельных направлений деятельности субъектов хозяйствования Украины. В экономике Украины на протяжении длительного времени имеет место высокая доля убыточных предприятий, а уровень прибыльности незначительной. Наблюдаются существенные изменения в численности и структуре субъектов хозяйствования, что есть результатом отсутствия надлежащей организации их финансовой деятельности. Проведено анализ состояния, динамики, а также факторов прибыльности. В частности, выделены внутренние и внешние, экстенсивные и интенсивные факторы, роль которых в условиях кризисных явлений и высокой степени открытости экономики Украины существенно возрастает.

К перечню наиболее действенных факторов возрастания прибыли в современных условиях отнесено рост объемов, изменения в структуре реализации продукции, а также рост цен. Их действенность особенно проявляется в отраслях, имеющих монопольные преимущества и устойчивый спрос. Для других отраслей особенно важным фактором роста прибыли есть снижение себестоимости продукции и издержек производства в целом.

Раскрыты макроэкономические тенденции перераспределения прибыли из сферы производства в сферу потребления, что имело место на протяжении 1990-2014 гг., и существенно сократило инвестиционные возможности хозяйствующих субъектов. Разработаны предложения относительно улучшения планирования на основе мониторинга отдельных финансовых показателей, относительно направлений формирования и использования прибыли, а также роли государства как активного участника инвестиционного процесса.

Ключевые слова: субъекты хозяйствования, прибыль, доходы, расходы, финансовые результаты, управление прибылью, мониторинг прибыльности, открытая экономика.

SUMMARY

Pidhirna V.S. Business entity profit generation and usage under the conditions of the open economy of Ukraine. – Manuscript.

Thesis for the Candidate Degree in Economic Sciences, specialty 08.00.08 – Money, Finance, and Credit. – Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, 2017.

The thesis establishes theoretic and methodological and organizational approaches (provisions) as to generating and using profit of business entities under the conditions of increasing openness of the Ukrainian economy. It discloses essential characteristics of economic nature of profit and its modern role in the financial provisioning of entrepreneurial activity. It also discovers functions and systematizes types of profit. The thesis shows that profit generation occurs at all stages of the economic process, both directly in the field of manufacturing and exchange, and indirectly in the field of distribution and industrial consumption.

The thesis reveals current peculiarities and problems of generating and using profit by separate directions of activity of business entities of Ukraine. It analyzes state, dynamics and factors of profitability. In particular, it emphasizes internal and external, extensive and intensive factors, which role increases significantly under the conditions of crisis and high degree of openness of the Ukrainian economy.

The thesis reveals macroeconomic trends of profit redistribution from the production area in the consumption area, which occurred during the period from 1990 to 2014, and considerably reduced investment opportunities of business entities. It develops proposals as to improving planning based on the monitoring of separate financial figures, improving profit usage, as well as a role of the government as an active participant in the investment process.

Keywords: economic entities, profit, revenues, expenses, financial results, profit management, profitability monitoring, open economy.

Підписано до друку 27.02.2017 р. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman.

Формат 60×84/16. Умовн. друк. арк. 0,9. Тираж 100 прим. Зам. №75

Друк СПДФО Марусич М.М Свідоцтво №1252 від 30.12.1996

м. Львів, пл. Осмомисла, 5/11

тел./факс: (032) 261-51-31.

e-mail: interprint-m@ukr.net